

Κυρίως φανερώθηκε στο Ρήγυλλο και τον διάταξε ν' άφαιρέσει από τόν ναύραρχο, άπου έφυλάσσοντο, μία άμμοβόλα, τρία άκτύλα του δεξιού χερσού, ένα από τά δοντά του γνάθος και ένα δόντι. 'Ο Ρήγυλλος έκανε όπως τόν διάταξε ο Άγγελος και, μετά λίγα χρόνια, άλλη ό-πτασία τόν διάταξε νά πάρη τά λείψανα και νά φύγη από τās Πά-ρας. 'Ο Ρήγυλλος, έγοντας σε πολύτιμο κομμάτι τά άγια λείψανα, έτα-ξείδευε μακριά τής Έλλάδος και ένανάγκη με τήν άκολούθια του στο λιμάνι τής Σκωτίας, που λέγεται και σήμερα ελιμάνι του Άγιου Άνδρέου. Εκεί τόν ύπεδέχθη ο Όθγγος, ο βασιλεύς τών Πικτών, τόν έτίμησε και, διά τής ένεργείας του Ρήγυλλου, ο βασιλεύς και όλοι οι ύπηκόοι του έγιναν Χριστιανοί. Στόν τόπο του ναυαγίου εκτίσθη ναός του Άγιου Άνδρέου, άπου και κατετέθησαν τά άγια λείψανά του.

Οι Σκωτίοι θεωρούν τόν Άγιο προστάτη τους, και γιά τούτο η πα-λιά Σκωτική σημαία έφερε το σχήμα του σταυρού του Άποστόλου Άνδρέου. Το σχήμα τούτο, συμπλεγμένο με το σταυρό του Χριστού, φέρει η σημερινή Άγγλική σημαία.

Η πόλις κ' Άγιος Άνδρέας τής Σκωτίας βρίσκεται στην κοι-νότητα Φάιφ, στη Βόρειο άκτίσσα, με Πανεπιστήμιο και άριστη κοι-νωνική σχολή. Στην άκροαλιτιά τής πόλεως σώζεται έρειπωμένος ο πανάρχαιος ναός του Άγιου Ρήγυλλου.

Κατά τόν δον μ. Χ. αιώνα, τόν ερείπια του ναού τής Δήμητρος χρίστηκε ναός του Άγιου Άνδρέου. Όπως γράφει ο κ. Στ. Θωμόπου-λος, «ο παλιός στίχος ναός, κατά ρυθμόν Βασι-λικής, ήτο έργο πολυτελές και έκλαμνον τών Βυζαντινών Αυτοκρατόρων, άχωρωμένος ποτέ, ως έχον τείχη και πύργους κατά γωνίας...»

Τό ναό του Άγιου κατέστρεφαν οι Τούρκοι κα-τά το 1700. Μετά τήν άπελευθέρωση τής Έλλάδος, στήν ίδια σχεδόν θέση, εκτίσθη ναός νέος μεγαλο-πρεπέστερος και όμορφώμαρος. Σ' αυτόν σώζεται και το λίθινο μνημείο του Άγιου, το όποιον στά 1874 έκλείστηκε: κάτω από τετράστιλη έπιχώρη μαρμα-ρίνη στόα.

Τό μεγαλύτερο μέρος τών όστών του Άγιου Άνδρέου μετεφέρθη στο 353 στην Κωνσταντινού-πολι. Έπειδή όμως οι Πατρινοί άντιστάσαντο στη μεταφορά τών τιμίων αυτών λείψανων, ο Αυτοκρά-τορ Κωνσταντίνος, γιά νά τούς έξευμενήσθι, κατε-σκεύασε ύδραγωγείο από το όρος Παναχάϊου ως τās Πάρας. Από τό ύδραγωγείο αυτό ύδρευεται και σήμερα η πόλις.

Στά 1204, οι Σταυροφόροι, που μπηκαν σάν θύ-ελλα στην Κωνσταντινούπολι, άρπαξαν και τά λεί-ψανα του Άγιου Άνδρέου και τά μετέφεραν στη Ρώμη. Τήν χάρα του Άγιου δίδασκε ο Αυτοκράτορ Βασίλειος ο Μακεδόν και τήν έστειλε δώρο στην πόλι τών Πατρών, η όποια τήν είχε ως στό 1460. 'Ο άρχων τής Άγίας Θωμάς ο Παλαιολόγος, γιά νά περιούσιη τήν άγια χάρα από τούς Τούρκους που εισέβαλαν το έτος έκείνο στην Άγαια, τήν έπήρε και τήν έφερε στη Ρώμη. Τήν έποηζ έκείνη ήταν καρδιανάος ο Έλλην Βησσαρίων. Κατά συμβούλιον αυτού, Θωμάς ο Παλαιολόγος έδωκε τήν χάρα του Άγιου στον Πάπα Πίον Β'. Από τότε βρισκε-ται στο Βατικανό.

Έκτός του ναού του Άγιου Άνδρέου τών Πα-τρών, άλλος ιστορικός ναός του Άγιου εινε στην κορυφή του Παλαμυθίου. Τόν έχτισε ο Στάϊκος Σταϊκοπούλος, ο όποιος ένκρινε με έφοδο το ισχυ-ρό αυτό φορείο του Ναυπλίου στις 30 Νοεμβρίου 1824, δηλ. τήν ήμέ-ρα τής εορτής του Άγιου. Κάθε χρόνο, στην επέτειο τής άλώσεως, η έπαρχία Ναυπλίας πανηγυρίζει μεγαλοπρεπώς και γίνεται τελετή στο σμαιοστούλιτο Παλαμύθι, όπου άνεβαίνει άπειρος κόσμος.

ΚΡΗΤΙΚΕΣ ΜΑΝΤΙΝΑΔΕΣ

Στόν άδη κι' άν με βάλογε εις τών νεκρών τόν χόμο
και κεί θά σήω μά φωνή πως σ' άγαπώ άκόμα.

Μέσα στά φύλλα τής καρδιάς, στίς καρδέες του άμάντου
ροβιταίτες πέντε μαχαιριές κι' η πέντε του θανάτου!

Έσ' είσαι η εύμορφότερη όπως κι' άν το λογίσω
κι' άν μ' άγαπάς ως σ' άγαπάω ποτέ μου δέν σ' άλλάσω.

Έσ' είσαι η εύμορφότερη στόν κόσμο δέν είν' άλλη,
πώς καρδιές μαραινόνται γιά τά δικά σου κάλλη.

Η εύμορφάδα νύ σταθίη με σένα ταιρι- ταιρι,
πού νά διαλέξη από τοι δύο ούτε ο Θεός δέν ξερει.

Ός κι' ο Θεός σου σ' έλάσσει και πέσει με παμμαέρι
γιατί δέν έχει άλλη χαμιά στόν κόσμο να σου μοιάξη.

Όταν κρυφά, σκυφτά, λοζά στρέψης τά βλέμματά σου,
τήν παραδίδο τή ζωή στα χέρια τά δικά σου.

Άχου ψυχή μου τής ψυχής γλυκειάε παρηγοριά μου
πού τά ματάκια σου τά δυο φέγγουν και τά δικά μου.

Σάν τόν άπαλαθοχώρητο που τόνε τρών η άγιες,
έτσι με φάγανε και με η έδίκιές σου έγγινες.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΟΠΙ'Α ΤΟΥ 1913

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ο ήρωικός Διαλέτης. «Άν Βουλγαρία, σκοτώστε με !...» Πώς λέζαν τόν παλληκάρια. 'Η γενναϊότης του Καμάρα. «Καλή άντάμωσι στόν άλλο κόσμο !...» Ένας εσμνός ήρω-ς. 'Ο Κρης τραυματίας. Τι φοβόντουσαν οι γουρουνάδες. 'Η μεγαλοφυχία τών Έλλήνων πελεριστών κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Πριν άρχισή η ιστορική μάχη του Κιλίκις, κατά τήν όποια τό Βουλγαρικά στρατεύματα έπαθαν πραγματική πανωλεθρία, ο μακαρί-της ταγματάρχης Διαλέτης έκάλεσε γύρω του τούς άνδρες του τάγ-ματός του και τούς ειπε με πατρικό, άλλα και άσπληρο έρωσ :

— Παιδιά μου, άν τύχη νά με δίτε νά λυγίσω μπροστά στη φωτιά του έχθρου, άν με δίτε νά λιποψύξω, άν με δίτε νά ύποχωρήσω έ- στο και κατά ένα όμμα, σάς δίνω το δικαίωμα νά με σκοτώσετε. Ξε-ρεστε καλά, όμως, ότι το ίσιό ήαί κόμμο κι' έγώ σ' άπαιον από σάς δε-λίωση. Τό νύο μας, λοιπόν !...

Ευτύχως ούτε τό ένα, ούτε τό άλλο έγινε. Γιατί ο ήρωικός ταγμα-τάρχης έπεσε νεκρός μ' ένα έχθρικό βόλι στά στήθια, ενώ πολεμού-σε σάν λιοντάρι. οι δέ στρατιώται του έπραγματοποίησαν μά από τις λαμπρότερες νίες του Έλληνικού στρατού.

Τά Βουλγαρικά κανόνα, τοποθετημένα σ' ένα β-φωνα έξακοσίον μέτρον, έσορόπηζον δόλφονο το δάνατο, ενώ ο στρατός με ήνευ άποκτός κώτο, στην πεδιάδα, άπου μόλις προφωλασσόνταν πίσω ά' τά όχυρώματα.

Τότε ο μέραρχος Γενάδης κάλεσε κοντά του τόν ταγματάρχη Καμάρα και τού ειπε με ύφος άσπλη-ρο και λαγωνικό :

— Πρέπει νά καταλάβομε άφέντως αυτό τό λόφο !

— Θά τόν καταλάβομε, άπάντησε ο Καμάρας με τήν ίδια συντομία.

Κι' άκού χαριέτης στρατιωτικά το μέραρχο, πλησίασε τούς συναδέλφους του κι' άνάθοντας ένα τοιγάρο τούς ειπε :

— Καλή άντάμωσι στόν άλλο κόσμο !

Μετά τήν όσα ο λόφος είχε κυριεψή από τόν Έλληνα στρατό, ο Καμάρας έπεσε νεκρός με-τά τών πρώτων, μ' ένα χαμόγελο ίκανοποίησεος στα ματωμένα του χέρια !...

Μιά μέρα κάποιος συντάκτης Άθηναϊκής εφη-μερίδος έπηρε στο νοσοκομείο του Άρσακίου γιά νά ιδή τούς τραυματίες του πολέμου και νά πάση συ-νετηίσεις. Μεταξύ τών άλλων έκανε μερικές ερω-τησίεις κι' σ' έναν κοντό μελαχρονό Κρητικό, από τόν όποιον εξήτησε τό όνομά του άμα έτελείσει τή διήγησί του.

— Θά σε περάσω στό φύλλο γιά τις παλληκα-ριές που έκανες, τού ειπε ο συντάκτης, θέλοντας νά διεγείρη τή φιλοτιμία του.

— Τι τό θέλεις σ' όνομά μου; άπάντησε με άφέ-λεια ο άγνωστος ήρωας. Έγώ ούτε παινια θέλω, ούτε κατηγορία... Πολέμησα μονάχα γιά τήν Πα-τριδα !...

Όσοι σχεδόν οι τραυματία μας τών μαχών Λαζανά και Κιλίκις έφεραν πληγές στα χέρια και στα πόδια. Κάποιος διάζε μας, που πα-ρετήρησε αυτή τή λεπτομέρεια, φώτισε μία μέρα ένα στρατιώτη, πληγωμένον στο χέρι :

— Δέν μοϋ λές, πατριώτη, γιατί σάς βαροϋσαν μονάχα στα χέρια και στα πόδια οι Βούλγαροι ;

— Αυτά φοβόνταν κι' αυτά σημάδευαν οι γουρουνάδες ! άπάντησε η' έτοιμότητα ο τραυματίας.

Κατά τόν Έλληνοβουλγαρικό πόλεμο έσημειώθησαν μερικές μεγα-λειώδεις σηνές άνθρωπισμού, η όποιες παραμένον άνγνωστές κατά το πλείστον. Ά'ν αυτές άναφέρομε σήμερα μιά χαρακτηριστική :

Μεσάνυχτα, έξω από τό Σαλιμάνη... Στο βάθος ύπνονταν η τελεσταίες φλόγες τών ζυωρών μας που είχαν κάψει φρυγοντας οι Βούλγαροι. 'Ο σίφωας ήταν καταστροφικός, σάν νά τόν έδωσανε καμ-μιά τρομερή κατάρα. Τά πυροβόλα είχαν ήσυχάσει πού... 'Ανάμεσα στα δέντρα του σιδηροδρομικού σταθμού ήσαν έπιλωμέ-νοι άπάνω στο χόμο καμιά τρανταχιά Έλληνες τραυματία, άλλοι έτοιμοι νά ξεψυχήσουν κι' άλλοι περιμένοντας τά φορεία με τούς νο-σοκομους νά τούς πάρουν.

Μαζδ μ' αυτούς έκοιτώναν, τραυματισμένους επίσης βαρεία, ένας Βούλγαρος στρατιώτης που ψυχομαχούσε. Σέ μία στιγμή εξήτησε με μιά άπελευθέρωτη φωνομια από κάποιον εζώνω νερό. Έκείνος, χωρίς νά διατάση καθόλου, έφερε το πα-νοϋδι του στα χέρια του πληγωμένου και, γεμάτος από ίκα-νοποίηση και ένδηη ύπερηγόρεια, τού ειπε :

— Έού, με παλληκαρίαμο, τί θά μ' έκανε άν έπεφτα στα χέρια σ' !...

[Handwritten signature]

